

**WYMAGANIA EDUKACYJNE I ROZKŁAD MATERIAŁU Z BIOLOGII
DLA KLASY III GIMNAZJUM OPARTE NA PROGRAMIE NAUCZANIA
DLA GIMNAZJUM DKW-4014-78/99**

- ◆◆ Wymagania podstawowe na ocenę dopuszczający i dostateczny
- * Wymagania ponadpodstawowe na ocenę dobry i bardzo dobry

VI. Funkcjonowanie człowieka i zwierząt

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<p>Odżywianie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ znaczenie odżywiania ● pokarm jako źródło życiodajnej energii 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ wyjaśnia, co to jest pokarm i wymienia główne jego składniki ◆ ★ uzasadnia, że sprawne funkcjonowanie organizmu zależy od nieustannego dopływu energii i materiałów budulcowych zawartych w pokarmie ◆ wykazuje rolę wody jako niezbędnego składnika pokarmowego ● ★ wyjaśnia, co to znaczy wartość kaloryczna pokarmu ● wskazuje wysokokaloryczne produkty spożywcze; porównuje ich wartość energetyczną ● uzasadnia znaczenie regulacji stężenia glukozy w krwi człowieka ● ★ wyjaśnia, co to jest podstawowy poziom przemiany materii ● ★ wykazuje zróżnicowanie potrzeb pokarmowych ze względu na wiek, płeć, ciężar ciała

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<ul style="list-style-type: none"> ◆ składniki pokarmu niezbędne do wzrostu, naprawy i regulacji funkcji komórek 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ wyjaśnia niezbędność białek w pokarmie człowieka; wskazuje produkty spożywcze bogate w pełnowartościowe białka ◆ określa źródła, funkcje i skutki niedoboru w diecie człowieka kilku składników mineralnych ◆ ★ uzasadnia niezbędność soli mineralnych w diecie człowieka ◆ ★ wyjaśnia funkcje witamin w organizmie człowieka ◆ uzasadnia niezbędność witamin w diecie i wskazuje produkty spożywcze bogate w witaminy ◆ ★ różnicuje witaminy ze względu na rozpuszczalność w wodzie lub tłuszczach oraz ze względu na dobowe zapotrzebowanie organizmu człowieka ◆ wyjaśnia, dlaczego należy zachowywać właściwe proporcje między składnikami spożywanego pokarmu
<ul style="list-style-type: none"> ● zasady zdrowego żywienia 	<ul style="list-style-type: none"> ● interpretuje piramidę zdrowego żywienia ● uzasadnia, że odżywianie się w okresie niemowlęcym i dziecięcym ma ogromny wpływ na przyszły stan zdrowia ● stosuje zasady zdrowego żywienia w opracowywaniu swojego jadłospisu
<ul style="list-style-type: none"> ◆ zalecenia zdrowego żywienia 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ wykazuje, że nadmiar soli i tłuszczów zwierzęcych jest szkodliwy dla organizmu człowieka ◆ ★ wyjaśnia, co to jest dobry i zły cholesterol ◆ uzasadnia niezbędność błonnika w diecie ◆ określa przyczyny i skutki otyłości ◆ wyjaśnia przyczyny i skutki anoreksji ◆ uzasadnia, że alkohol jest szkodliwy dla organizmu
<ul style="list-style-type: none"> ● przechowywanie produktów spożywczych 	<ul style="list-style-type: none"> ● analizuje różne sposoby obróbki i przechowywania produktów spożywczych, zwiększające ich trwałość i uniemożliwiające rozwój mikroorganizmów
<ul style="list-style-type: none"> ◆ układ pokarmowy człowieka — trawienie i wchłanianie 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ wyjaśnia, na czym polega istota trawienia i uzasadnia niezbędność tego procesu ◆ określa rolę zębów, gruczołów ślinowych, trzustki, wątroby i gruczołów w ściankach przewodu pokarmowego w procesie trawienia

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<ul style="list-style-type: none"> ● układ pokarmowy i odżywianie się zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ★ wykazuje korelację budowy poszczególnych części przewodu pokarmowego z pełnioną funkcją w trawieniu pokarmu ◆ określa zasady higieny jamy ustnej ◆ ★ charakteryzuje budowę zęba ◆ wykazuje doświadczalnie obecność enzymów w ślinie ◆ wyróżnia zęby mleczne i stałe oraz określa ich liczbę ◆ wyjaśnia, na czym polega wchłanianie substancji odżywczych ◆ ★ wykazuje przystosowania jelita cienkiego do wchłaniania ◆ wskazuje procesy zachodzące w jelicie grubym ● ilustruje przykładami przystosowania zwierząt do pobierania różnego pokarmu ● ★ wyróżnia zwierzęta o układzie pokarmowym bez otworu odbytowego i zwierzęta z przewodem pokarmowym ● wskazuje podobieństwa w budowie układu pokarmowego człowieka i innych kręgowców ● ★ przedstawia swoiste przystosowania przeżuwaczy do trawienia pokarmu roślinnego
<p>Oddychanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ podstawowe wiadomości o oddychaniu ● oddychanie komórkowe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ wyjaśnia, co to jest oddychanie i co to jest wymiana gazowa ◆ wyjaśnia istotę oddychania tlenowego i beztlenowego; podaje przykłady organizmów, u których zachodzą te procesy ● ★ przeprowadza doświadczenie wykazujące, że drożdże wytwarzają dwutlenek węgla ● ★ przedstawia główne etapy utleniania glukozy ● ★ porównuje zysk energetyczny utleniania tlenowego i beztlenowego glukozy ● ★ określa rolę ATP ● ★ wyjaśnia, dlaczego w mięśniach człowieka może powstawać kwas mlekowy ● podaje przykłady stosowania fermentacji w gospodarce człowieka

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<ul style="list-style-type: none"> ◆ wymiana gazowa u człowieka ● choroby układu oddechowego ◆ różne formy wymiany gazowej u zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ przedstawia drogę powietrza w układzie oddechowym człowieka ◆ określa rolę dróg oddechowych i płuc w wymianie gazowej ◆ ★ wykazuje korelację budowy płuc z pełnioną przez nie funkcją ◆ wskazuje rolę krwi w transportowaniu tlenu i dwutlenku węgla ◆ określa rolę klatki piersiowej i przepony w wymianie gazowej ◆ sprawdza doświadczalnie wpływ wysiłku fizycznego na intensywność wymiany gazowej swojego organizmu ● ★ różnicuje przyczyny chorób układu oddechowego; podaje stosowne przykłady ● określa zasady profilaktyki chorób układu oddechowego wywoływanych przez mikroorganizmy ● uzasadnia szkodliwość palenia papierosów ◆ wyjaśnia różnice w funkcjonowaniu płuc i tchawek oraz skrzeli; podaje przykłady zwierząt mających te narządy ◆ ★ wykazuje przystosowania zwierząt do wymiany gazowej wynikające z trybu i środowiska życia oraz stopnia rozwoju ewolucyjnego
<p>Układ krwionośny i jego funkcje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● krew ◆ układ krwionośny człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● wyróżnia podstawowe składniki krwi (osocze, erytrocyty, leukocyty, płytki krwi) i określa ich funkcje ● wymienia podstawowe parametry krwi człowieka ● ★ wykazuje korelację budowy poszczególnych krwinek z pełnioną przez nie funkcją ● ★ różnicuje białe ciała krwi ze względu na budowę i pełnione funkcje ◆ określa funkcje serca, tętnic, żył i naczyń włosowatych ◆ porównuje role obiegu płucnego i ustrojowego ◆ ★ przedstawia krążenie krwi w obiegu płucnym i ustrojowym ◆ charakteryzuje budowę serca i rytm jego pracy

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<ul style="list-style-type: none"> ◆ choroby serca ◆ układ odpornościowy i odporność człowieka ● grupy krwi ◆ układ krążenia u zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ sprawdza doświadczalnie wpływ wysiłku fizycznego na częstotliwość bicia serca ◆ ★ wyjaśnia, na czym polega automatyzm pracy serca ◆ ★ wymienia elementy składowe układu limfatycznego i określa ich funkcje ◆ wykazuje rolę układu limfatycznego ● ★ wymienia czynniki zwiększające ryzyko chorób serca ● określa zasady profilaktyki chorób układu krążenia ◆ wyjaśnia, co to jest antygen, przeciwciało, odporność; podaje przykłady antygenów ◆ wykazuje rolę krwi w zachowaniu odporności ◆ ★ wyróżnia odporność wrodzoną i nabytą (czynną i bierną); podaje przykłady ◆ wyjaśnia rolę szczepionek i surowic; podaje przykłady ● charakteryzuje cztery główne grupy krwi ze względu na występowanie antygenów i przeciwciał ● wyjaśnia zasady transfuzji krwi z uwagi na ich grupy ◆ wyjaśnia różnice w budowie i funkcjonowaniu układu krążenia otwartego i zamkniętego; podaje przykłady zwierząt o takich układach ◆ wyjaśnia różnice w funkcjonowaniu układu z jednym i z dwoma krwiobiegami; podaje przykłady kręgowców o takich układach krążenia ◆ ★ wyjaśnia, jak funkcjonują zwierzęta bez układu krążenia ◆ ★ wykazuje rolę układu krwionośnego u ptaków i ssaków w zachowaniu stałocieplności
<p>Skóra, kości, mięśnie, ruch:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● skóra 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● określa charakterystyczne cechy budowy tkanki nabłonkowej i wykazuje jej rolę w tworzeniu powłok ciała zwierząt ● charakteryzuje budowę skóry człowieka i określa jej podstawowe funkcje ● ★ wykazuje korelację budowy naskórka i skóry właściwej z pełnionymi przez nie funkcjami

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<p>Zdrowie i choroby:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ choroby zakaźne • choroby nowotworowe ◆ choroby metaboliczne i alergiczne • choroby psychiczne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ wyjaśnia, co to jest choroba i wskazuje podstawowe przyczyny chorób człowieka ◆ analizuje czynniki chorobotwórcze wywołujące choroby zakaźne; określa ich objawy i podstawowe zasady profilaktyki ◆ wyjaśnia, co to są antybiotyki; podaje przykłady • określa przyczyny chorób nowotworowych oraz zasady profilaktyki chorób nowotworowych wywołanych przez czynniki środowiska ◆ określa przyczyny chorób metabolicznych i alergicznych, wskazuje zasady profilaktyki tych chorób wywołanych wskutek nieodpowiedniego trybu życia i działania czynników środowiska • wskazuje przyczyny chorób psychicznych, określa zasady higieny psychicznej
<p>Rozmnażanie się i rozwój człowieka:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ budowa układu rozrodczego i fizjologia procesu zapłodnienia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ przedstawia budowę układu rozrodczego mężczyzny i kobiety ◆ wykazuje inne cechy budowy różniące kobietę i mężczyznę ◆ określa przejawy dojrzałości płciowej kobiety i mężczyzny ◆ objaśnia kolejne etapy cyklu miesięczkowego kobiety ◆ charakteryzuje proces spermatogenezy i oogenezy z uwzględnieniem roli układu hormonalnego ◆ wylicza dni płodne w cyklu miesięczkowym kobiety ◆ wyjaśnia, co to jest zapłodnienie i na czym polega fizjologia tego procesu ◆ analizuje związek między aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością prokreacji ◆ przedstawia choroby przenoszone drogą płciową, określa zasady profilaktyki ◆ wyjaśnia rolę łożyska w życiu płodowym człowieka ◆ analizuje wpływ zdrowia i trybu życia matki na prawidłowy rozwój płodu, a potem noworodka

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<ul style="list-style-type: none"> • etapy biologicznego i psychicznego rozwoju człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje kolejne etapy rozwoju biologicznego i postępującego wraz z nim rozwoju psychicznego ze szczególnym uwzględnieniem okresu dojrzewania • porównuje potrzeby organizmu człowieka na poszczególnych etapach rozwoju biologicznego i psychicznego
<p>Rozmnażanie się zwierząt:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ rozmnażanie bezpłciowe • rozmnażanie płciowe ◆ ochrona zarodka i opieka nad potomstwem 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ wyjaśnia różnice między rozmnażaniem bezpłciowym i płciowym ◆ ★ ocenia rolę obu sposobów rozmnażania w życiu gatunku i jego rozwoju ewolucyjnym ◆ ilustruje przykładami różne sposoby rozmnażania się bezpłciowego zwierząt • różnicuje zwierzęta na rozdzielnopłciowe i obupłciowe; podaje przykłady • wyjaśnia, co to jest zaplemnienie, zapłodnienie zewnętrzne i wewnętrzne; podaje przykłady • ★ wskazuje przykłady partenogenezy i poliembrionii ◆ ★ wyróżnia zwierzęta jajorodne, jajożyworodne, żyworodne; podaje przykłady ◆ ilustruje przykładami różne formy opieki nad potomstwem i ocenia rolę tych zachowań

VII. Genetyka

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<p>Dziedziczenie cech i genetyka mendlowska:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zjawisko dziedziczenia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co to jest dziedziczenie i określa rolę DNA w tym procesie • ilustruje przykładami dziedziczenie cech między organizmami rodzicielskimi a ich potomstwem • ★ przedstawia przyczyny szybkiego rozwoju genetyki w ostatnim czasie

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<ul style="list-style-type: none"> ◆ reguły Mendla 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ★ ocenia znaczenie prac Mendla dla stworzenia fundamentów współczesnej genetyki ◆ wyjaśnia, co to jest krzyżowanie (krzyżówka genetyczna) ◆ ★ przedstawia technikę krzyżowania odmian groszku ogrodowego przeprowadzaną przez Mendla ◆ wyjaśnia, co to jest linia czysta ◆ rozróżnia pokolenie rodzicielskie i pokolenia potomne w krzyżówkach genetycznych ◆ wyjaśnia, czym są: fenotyp, genotyp, gen, allel, gen dominujący, gen recesywny, homozygota, heterozygota ◆ wskazuje chromosomy jako miejsca lokalizacji genów; wyjaśnia, co to jest kariotyp, garnitur chromosomowy i chromosomy homologiczne ◆ charakteryzuje kariotyp człowieka, określa różnicę między kariotypem mężczyzny i kobiety ◆ stosuje symbole literowe do zapisywania krzyżówek genetycznych ◆ podaje definicje pierwszej i drugiej reguły Mendla ◆ ilustruje przykładami krzyżówek genetycznych obie reguły Mendla ◆ rozwiązuje proste zadania genetyczne (krzyżówki jednogenowe)
<ul style="list-style-type: none"> ● genetyka człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> ● analizuje sposób dziedziczenia wybranych cech człowieka, uwarunkowanych genetycznie ● odróżnia cechy człowieka uwarunkowane genetycznie od cech uwarunkowanych środowiskowo ● wyjaśnia sposób dziedziczenia płci u człowieka
<ul style="list-style-type: none"> ◆ choroby dziedziczne 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ analizuje przyczyny i skutki wybranych chorób człowieka uwarunkowanych genetycznie ◆ analizuje rodowody pod kątem dziedziczenia chorób uwarunkowanych genetycznie ◆ ★ wykazuje rolę badań prenatalnych ◆ ★ podaje przykłady zastosowań wiedzy genetycznej w medycynie

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<p>Rola kwasów nukleinowych w dziedziczeniu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● struktura DNA a zapis i powielanie informacji genetycznej <p>◆ synteza białka</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● charakteryzuje budowę DNA ● ★ analizuje sposób ustalenia struktury DNA przez Watsona i Cricka ● wyjaśnia, co to jest kod genetyczny ● określa relacje między: <ul style="list-style-type: none"> — kodonem i aminokwasem — genem a białkiem — genem a cechą ● przedstawia istotę replikacji DNA z uwzględnieniem roli zasad komplementarnych ● ★ charakteryzuje kolejne etapy replikacji DNA ● uzasadnia, że replikacja DNA umożliwia przekazywanie informacji genetycznej komórkom i organizmom potomnym <p>◆ określa rolę mRNA, tRNA i rybosomów w procesie biosyntezy białka</p> <p>◆ wyjaśnia zależność między informacją genetyczną zapisaną w genie a sekwencją aminokwasów w syntetyzowanym białku</p> <p>◆ ★ analizuje przebieg procesu transkrypcji i translacji</p> <p>◆ ★ uzasadnia, że biosynteza białka umożliwia ujawnianie się cech zakodowanych w informacji genetycznej</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● biologia molekularna 	<ul style="list-style-type: none"> ● ★ wykazuje, że biologia molekularna łączy osiągnięcia genetyki i biologii komórki ● określa, czym zajmuje się biologia molekularna i jakie stwarza możliwości praktycznego wykorzystania wiedzy o genach

VII. Ewolucja

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<p>Ewolucja i wspólne pochodzenie organizmów:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ istota ewolucji ● dowody ewolucji i wspólnego pochodzenia organizmów ◆ przyczyny ewolucji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ wyjaśnia, co to jest ewolucja biologiczna ◆ ★ wskazuje na powiązania między formowaniem się Układu Słonecznego (w tym Ziemi) a powstaniem życia na naszej planecie ● podaje przykłady skamieniałości i określa ich rolę w dowodzeniu ewolucji ● podaje przykłady narządów homologicznych jako dowodów wspólnego pochodzenia organizmów, u których one występują ● ★ rozróżnia narządy homologiczne i analogiczne; podaje przykłady ● wykazuje, że najpowszechniejsze podobieństwa między organizmami występują na poziomie makrocząsteczek i procesów biochemicznych ● ★ uzasadnia, że podobieństwa między wszystkimi organizmami wskazują na ich wspólne pochodzenie, co jest dowodem na istnienie ewolucji ◆ ★ wskazuje wkład Karola Darwina w rozwój teorii ewolucji ◆ wyjaśnia teorię doboru naturalnego z uwzględnieniem: <ul style="list-style-type: none"> – przykładów ogromnych możliwości rozrodczych organizmów (zjawisko nadmiaru organizmów) – prowadzonej między organizmami walki o byt – powszechności drobnych różnic między organizmami (zmienności) tego samego gatunku – wykazania przeżywania organizmów najlepiej przystosowanych do warunków środowiska ◆ wykazuje, że podstawowa zmiana ewolucyjna polega na zmianie proporcji osobników o określonych cechach w danej populacji ◆ ★ ilustruje przykładami zjawisko doboru sztucznego

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<p>Ewolucja i geny:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zmienność organizmów ◆ ewolucja zachodząca na naszych oczach • powstawanie gatunków 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co to jest zmienność organizmów • ★ różnicuje zmienność na ciągłą i nieciągłą; podaje przykłady • odróżnia zmienność genetyczną od zmienności środowiskowej; podaje przykłady • wykazuje udział mejozy, zapłodnienia i mutacji w warunkowaniu zmienności genetycznej organizmów • uzasadnia, że tylko mutacje przyczyniają się do powstawania nowych form genów (alleli) ◆ określa rolę zmienności genetycznej w ewolucji organizmów ◆ analizuje zjawisko nabywania przez bakterie oporności na antybiotyki jako przejaw ewolucji zachodzącej na naszych oczach ◆ ★ podaje inne przykłady wymienionego zjawiska • wykazuje, że warunkiem powstawania nowych gatunków są bariery reprodukcyjne między populacjami gatunku wyjściowego
<p>Historia życia na Ziemi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ewolucja komórki i procesów przemiany materii i energii • główne etapy ewolucji roślin ◆ główne etapy ewolucji zwierząt 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ określa warunki panujące na Ziemi ok. 3,5 miliarda lat temu ◆ wskazuje morza jako miejsce długotrwałej ewolucji organizmów ◆ ★ przedstawia główne etapy ewolucji komórki i doskonalenia się procesów przemiany materii i energii ◆ określa wpływ pierwszych organizmów fotosyntetyzujących na atmosferę ziemską i dalszą ewolucję organizmów • wskazuje główne etapy ewolucji roślin związane z wyjściem na ląd ◆ wskazuje główne etapy ewolucji zwierząt ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju kręgowców ◆ ★ przedstawia dowody na łączność ewolucyjną kręgowców ◆ wyjaśnia przyczyny wymarcia dinozaurów ◆ wskazuje na łączność człowieka z ssakami i na cechy swoiste dla gatunku <i>Homo sapiens</i>

IX. Biotechnologia

Materiał nauczania	Osiągnięcia ucznia
<p>Biotechnologia tradycyjna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • klasyczne produkty biotechnologii ◆ współczesne oblicze tradycyjnej biotechnologii 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zastosowania drożdży i bakterii w przetwórstwie spożywczym ◆ ★ wyjaśnia, co to jest fermentor i do czego jest stosowany ◆ wyjaśnia, jak otrzymuje się antybiotyki i określa ich działanie ◆ ★ przedstawia historię odkrycia penicyliny ◆ przewiduje skutki przerywania kuracji antybiotykowej oraz niekontrolowanego stosowania antybiotyków, np. w rolnictwie i hodowli ◆ wykazuje, że rośliny mogą być źródłem paliw samochodowych ◆ określa rolę mikroorganizmów w oczyszczalniach ścieków
<p>Biotechnologia współczesna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inżynieria genetyczna ◆ sekwencja nukleotydów ludzkiego DNA • klonowanie organizmów 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ★ wyjaśnia zastosowanie enzymów restrykcyjnych, ligaz oraz plazmidów w inżynierii genetycznej • podaje przykłady produkowania białek człowieka przez bakterie i określa znaczenie takich działań • uzasadnia korzyści wynikające z wprowadzania do roślin i zwierząt genów wpływających na doskonalenie ich cech przydatnych gospodarczo ◆ ★ wyjaśnia, co to jest sekwencjonowanie DNA i na czym polega ta metoda ◆ przewiduje korzyści wynikające z poznania pełnej sekwencji ludzkiego DNA ◆ przedstawia zastosowanie analiz sekwencji DNA w kryminalistyce, określaniu pokrewieństwa między ludźmi, badaniach historycznych • wyjaśnia, na czym polega klonowanie i wymienia korzyści, jakie może przynieść stosowanie tej metody